

FÉL NAP EGY VOJVODINAI FALUBAN

A kálvária-temető sáros fűvén járunk. Magas dombláncolaton húzódik a kálvária-temető, a Telecskai dombokon taposunk. Kísérőm „benszülött”, lemutat a Krivaja patak völgyére. A völgyben húzódik Mali Idjos.

— Az egész község a Bara-völgyben van, csak az alvég és a felvég csücskői húzódnak fel a dombokra. Talán ezért is vizes a házak többsége. A falak mállnak, a legtöbb ház mázolt földje sose szárad meg egészen. Sok is a tüdőbajos. Jobbágy-falu volt ez, a letelezettebbek egyike, tót, magyar és kevés ruszin szegényekből telepítették a falut körülbelül 150 év előtt.

A Krivaja jónéhányszor átszeli a községet. Fahidak kötik össze az utakat. A patakon a távolban egy vízimalom.

Leccszukálunk a sáros domboldalon, a temető-kapu felé. A lejtős út mentén levő házak udvara a „hegyhez” húzódik. A „hegy” meredek oldalában nyárikonyhák, pincék, kamrák, ólak vannak. Talán istállók is és nagy urasági borpincék. Rendesen szoba-szerűen bevágva, kívül-belül meszelve. Az ősi barlang-lakásokra emlékeztető helyiségekben főznek, hizlalnak, talán egyesek alszanak is. Valaha igen sok lakás volt az alvégi hegy oldalában. De a földomlás gyakran betemette a bennlakó szegényeket és a hatóság kitelepítette őket. Most már eluben nem szabad a hegybe építeni.

— Az agrár-reform során a teljesen magyarnyelvű község földtelenjei közül 120-an kaptak házhelyet. A szegénység főleg a Gyepsoron, a Lóger végén és a község régi beépített területén kívül itt-ott szétszórva lakik. A hegyből hordják a földet a falveréshez, mert persze sárfalakat csinálnak. Általában az egész nép a hegyből hordja a sárgaföldet a szobák földjének mázolásához.

Ahogy megyünk az utcán, úgy látom kevés háznál van villanyvezeték. A nyitott ablakon betekintgetve, látom, hogy a tiszta szobákban nem igen fordul elő padló.

Egy motoros malom is van a faluban. És egy szélmalom. Gőzmalom nincs. Mozi sincs.

— Van valamilyen gyár a községben, a téglagyáron kívül, amit láttam? — kérdem kísérőmet.

— Most épül egy új kendergyár. A falu lakosságának zöme kis-és törpe-gazda és teljesen nincstelen, akik a maguk meghatározott nyomorúságán kívül kerülni sose tudunk. Egy 120 holdas birtok a legnagyobb. A délszláv telepeseknek 3000 holdat osztottak szét. A község teljesen magyar lakossága szívélyes jóviszonyban él a telepes falu dobrolóják lakóival.

— Az ipartestületi jegyző is mondhatja egyet-mást, — mondja kísérőm és már be is lépünk a kapun.

Az ipartestületi jegyző szívélyesen fogad. Csak úgy ontja az adatokat.

— A 7000 lakosu község iparát 13 kovács, 7 borbély, néhány asztalos és cipézmester, egy két piktor képviseli. A kereskedők nagyrésze magyar. Csak három zsidó üzlet van, A kocsmárosok is magyarok. Az iparosoknak, kereskedőknek többnyire földjük is van és így a rossz üzletmenetet könnyebben átvészelték.

— A község szellemi állapota?

— Egyedül a Keresztes egylet fejt ki állandó kulturmunkát. Zsufolt ház előtt mutatnak be kisebb szinelőadásokat és szavalatokat.

— Úgy tudom, Mali Idjos az elmúlt években a vallási erjedés közséje volt?

— Igen. Plébánosunk egyre-másra veszegette a birtokokat, és a hívők is sokallották az egyházadót. A válságos években a katolikus hívők közül igen sokan meginogtak vallási életükben. Különféle új szektákba léptek be és a már elfogadott egyházakba. Különösen az ó-katolikus egyház szerzett jelentős réteget magának az ingadozók közül. Az új katolikus káplán szervező munkája azonban, hál'Istennek, sokakat visszaszerzett az elveszett hívőkből.

— Nemde, a rajongó szektákba leginkább a szegényrétegekből valók léptek be?

— Igen, — mondja a jegyző és szüksézáúvá válik.

— És hogy a válság enyhülésével párhuzamosan csökken a szektán-sok száma? Más szektázó vidéken is így van.

— Igen, — mondja a jegyző — itt is így van.

Kisgazdával elegyedünk szóba a szeles utcán.

— Mit tapasztaltak az utóbbi években a gazdaság körül?

— Mit? Hát kicsit jobb a gabona ára, meg az állattenyésztés is kifizetődik. Tavaly nagy lókiállítás volt. De majdnem mindent odafizetünk a munkásoknak, ami újabb hasznunk lehetne . . .

A munkás másképp vélekedik.

— Fukarok a mi gazdáink. Még az ennivalót is kiszabnák. Fáj nekik, hogy most egy kicsit jobb napszámot követelünk ki. Pedig hát mi is ember módján szeretnénk élni. És szó ami szó, mi munkások magyar testvérei vagyunk a gazdáknak.

Elgondolkozom azon, mennyire más hangzása van ennek a kifejezésnek, mintha egy hordópolitikus, vagy egy gazda mondaná.

Egy kovácsmesterhez nyitunk be. Értelmes, kemény arcélű ember.

— A község határának jó kétharmada a szomszéd Szekics sváb gazdáinak kezébe csúszott át. Nagy tőke-erejükkel és szervezetségükkel az utolsó 30—40 évben mindig beljebb nyomulnak a község elszegényedőinek földcskéin. Feles-harmados bérlőknek meg kinnlakó félbőren tengődő tanyás-béresnek alkalmazzák az elszegényedett magyar törpegazdákat meg nincsteleneket. Megveszik a földet, de ide nem költöznek a magyarok közé. Ha a határban elromlik a szekerek, törönten is inkább hazahozatják Szekicsre a sváb gazdák, de lehetőleg nem adnak magyar kovácsnak munkát..

A község egyetlen köves útja a most készülő nemzetközi út, az itt is szaporodó biciklisták jövődő öröme.

— Van-e kertészet, gyümölcsstermelés, szőlészet? — kérdezem egy fiatal szövőmunkástól.

— Nem igen termel itt gyümölcsöt, zöldségfélét piacra senki. Sokszor a magunk szükségletére se terem elég. Kevés zöldséget, dinnyét, uborkát, paprikát termelnek leginkább. Spenótot tán csak az orvosok

esznek. *De biztosan a szomszéd községből veszik azt is. Tojást, baromfit sokat elszállítanak Mali Idoőről.*

A község munkás szervezkedési viszonyairól szeretnék egyet-mást hallanni. Az uccán egy rongyos félnék szemű emberkétől érdeklődöm. X munkás lakhelye után.

— X. munkás? — *kérdi gyámoltalanul az emberke, — majd hozzát teszi gyorsan: — az, aki politizál?! — és faképnél hagy ijedten.*

Valahogy csak megtaláljuk a keresett munkás lakhelyét. A község kulturális-szervezeti helyzetéről érdeklődöm.

— *Nálunk három egyesület van, az ipartestület, az önkéntes tűzoltóság és a Keresztes egyesület. Még földmunkás szakszervezeti csoport sincs most. A két előbb említett egyesület évenként egy-két kabaréval vagy régibb kiszolgált szindarabbal kedveskedik a közönségnek. Utána hajnalig tánc. A Keresztes egyesület programja kiadósabb és komolyabb kulturcélokat tűz maga elé, de... hogy is mondjam, túl általános, nem igen korszerű dolgokat használnak fel előadásain. Lapok? A napilapokból néhány tucat, a vicclapból néhány darab kel el. Egy csomó hitbuzgalmi lap is elkel. „HID” talán most már 5–6 fogy. Általában elég nagy a szegénység a faluban és így a kulturigények nem ébrednek. Legtöbb példányban az „Ifjuság” c. gyermeklap fogy, a felnőtt kispolgáriás gazdák között, mutatva a falu többségének gyermekiesen üde, fejletlen lelkiületét. Nagyon kevés a rádió is. Munkások öten-hatan fognak össze, hogy rádiót vehessenek. A gazdák már nehezebben szánják el magukat rádió-vételre, ha csak uraskodó lányuk, fiuk nincsen. Az elemi iskolák fele magyar. A falusi középosztályt kitevő pár intellektuel úgy elkülönül a falusi dolgozó néprétegektől, mintha nem is egy poros sáros levegőt szívnának velünk.*

Kemény kézfogással búcsúzom... Az utcákon szél. Álmosan, fázósan, magára hagyatva alszik a falu a sártakaró alatt. A sártengerben merülnek el a kocsik és a világosító gondolat el-elakad a kátyúkban.

Laták István

A SARLÓS MOZGALOM MÉRLEGE

Alábbi sorok feljegyzője egy esztendővel ezelőtt Erdélyből Szlovén-szkóba utaztam, hogy a testvér magyarság helyzetét közelebbről megismerjem. Ott találkoztam Peéry Rezsővel, a sarlós-mozgalom egyik elindítójával és vezérével. Peéry Rezső állásnélküli tanár, tanulmányíró, publicista és kultúr-szervező, Balogh Edgár, Győri Dezső, Brogyányi Kálmán, Jócsik Lajos, Terebessy János mellett a szlovenszkói új nemzedék legkiemelkedőbb alakja.

— A Sarló kifejlődése és bukása, mondja Peéry Rezső, itt Szlovén-szkon mindnyájunk legfájdalmasabb ügye. Engem mindig izgatott a kérdés, hogy ez a szellemi lázadás, amit a Sarló mozgalma jelentett, honnan vette eredetét?

— Nyilvánvaló, hogy az államfordulat után az az ősi magyar városiasság, ami itt a magyarságot jellemezte, csődöt mondott és